

Topografija fare Poljane

V arhivu župnijskega urada Poljane, ki ga hrani Nadškofijski arhiv v Ljubljani, je med drugimi ohranjen tudi t. i. Status animarum, slovensko: popis duš, iz začetka 19.stol. Pisati ga je začel Jernej Božič, ki je za župnika in dekana prišel v Poljane leta 1804. Rojen je bil leta 1764 v Idriji. V župnišču je bilo v času pisanja Statusa animarum okoli leta 1810 deset ljudi: poleg župnika in dveh kaplanov še kuharica in več poslov - hlapci in dekle. Zelo zanimivo so v Statusu animarum domača imena domačij, ki jih poznamo še danes. Kot zanimivost naj omenim samo Podpečnarja na koncu in Šundra (Schundhar). Na začetku knjige je napisal naslov Zgodovina (Geschichte) in pustil 10 listov praznih, očitno za to temo, vendar dlje kot do naslova ni prišel. Tekst je pisan v nemščini in gotici, delno pa tudi v latinščini.

Poljanska fara leži v zgornji četrti Vojvodine Kranjske. V dolino je pet ur, v širino pa štiri ure. Na vzhodu je mesto (Škofja) Loka, proti zahodu gospodstvo Tolmin, na severu so Selca, proti poldnevu (Mittag) pa je Polhov gradec. Po njeni sredini od Žirov do Loke teče reka (Fluss) Soura. Skozi vas Poljane teče potok Ločivnica (Lozhivenza).

Fara je obdana z visokim gorovjem. Na vzhodu je Gaberska gora, proti jugu je Bukov vrh in Žirovski vrh (Sayrachberg), proti severu je Podverh, Mali verh in Martin vrh (Martinberg). Na zahodu je Oselica (Eselsberg oder Osslicergebirg) in najvišji, znameniti Blegoš (Wegarsche) imenovan. S tega hriba je najlepši razgled po celotni Gorenjski in Notranjski ter Tolminski. Je dober zdravnik zoper mrzlico (fuer Fieberkrankheiten). Ima odličen zrak, tako da hitro ozdravi želodčno sluznico (Magenschleime) in vrne apetit. Na njem rastejo tudi zdravilna zelišča. Poleti se na njem pasejo konji in govedo. Jeseni se živina vrača rejena (gemastet), živahna in močna. Zgoraj je tudi številna divjad, kot so medvedi, volkovi, beli zajci, smreke, bukve, poljske jerebice itd.(viel Gewilde Baeren, Woelfe, Wiese Hasen, Fuechte, Buchsen, akerlichen Rebhuenner etc).

Hrib Blegoš je lahko resnično prijazen, pogosto pa pošilja Poljancem huda razdejanja, mraz in slano ter nenadne plohe. Zgoraj se mešajo vetrovi, kar ima za posledico obilico dežja in velike poplave. Najbolj pogost in najmočnejši veter je južni veter (Jauchwind), in če le malo zavije severni veter (Nordwind oder Boreast) (verjetno je Boreast burja; op. V. D.), je že tu silna toča. Na splošno je v poljanski fari resnično pravo zdravo in sveže podnebje. Prebivalstvo pa ni tako krepkih teles (kornicht) kot drugod na Gorenjskem. Leta 1722, 13. septembra, je bila v Poljanah tako velika poplava, da je voda potrgala vse mostove in v farni kleti so bili poplavljeni štirje polni sodi vina. (Ker je strgan list, manjka v tem stavku podrobnejše pojasnilo, kaj je bilo s to poplavo še

povezano v kleti; op. V. D.) Ta podatek o tej poplavi je moč prebrati na koncu v Rojstni knjigi štev. 5. Take poplave so od časa do časa na Poljanskem kar pogoste. Kakor vedo povedati, so pogosta neurja in toča na celotnem Poljanskem, kar jemlje ljudem veselje in upanje. Leta 1803 je bila tako huda nevihta, da je naredila v Poljanski dolini pravo zmešnjavo in nered. Tako je bila tedaj dolina vsa skupaj ena žalujoča dolina (Jammerthal). Edino upanje je ostala samo še ajda, pa je tudi to v celoti pobrala slana. Leta 1805 je bila spet tako velika poplava kot leta 1722. Odnoslo je vse mostove, potrgani so bili vsi vodobrani in jezovi. V farovski kleti je bilo spet vode do pasu (Halbman hoch). Tedaj se je tudi zgodilo, da je bil kaplan tik pred povodnijo odšel (versehen ging) čez glavni most in potem se zaradi odnešenega mostu ni mogel vrniti štiri dni. Leta 1806 je izpadel pridelek zimske setve - ozimne, jaro žito je bilo boljše. Še tega leta je čezmerna vročina pobrala polovico pridelka ajde.

Položaj poljanske fare je viden po prospektu (erweiset der Augenschein) in k temu pripadajoči mapi številka 1.

Hladno podnebje, poplave in slabe letine so izkušnje Poljancev.

Sedaj pa še nekaj o nesrečnih slučajih te fare. Kolikor se ve za nazaj iz prejšnjih časov, je bil veliki požar v vasi Poljane 8. aprila leta 1729, to je prav na veliki petek, in je omenjen v prvi mrliški knjigi štev. 1. Latinsko se tako glasi: Mati cerkev, župnišče, dve kaplaniji, gosposki dom (kašča?; op. V. D.) skupaj s petnajstimi domačijami in sosednjimi kočami so popolnoma pogoreli. Goreti je začelo z gorečim tobakom v hiši po domače Klobous ali Zamuda za vodo Ločivnica popoldne po drugi uri. Dve osebi sta umrli v bolečinah zaradi strašnih opeklin. Ta dom so potem v spomin na ta dogodek imenovali Čude. (Ker je del lista z originalnim tekstom odtrgan na vogalu, manjka nekaj črk in besed, zato zadnjega stavka ni moč v celoti razbrati. Op. V. D.) Drugi veliki požar je bil feria 6-ta po sv. Tilnu (1. septembra; op. V.D.) leta 1763. Zagorelo je v Vidmarjevi bajti (Widmarsche Wäita) ob reki Souri zaradi nepazljivosti teric (Leinbrechweiber). Pogorela je farna cerkev, župnišče in polovica vasi tostran Ločivnice. Tretji tak požar je bil v vasi Poljane 28. aprila leta 1772. Goreti je začelo ponoči v Vidmarjevem hlevu po neumnosti (Dummheit) enega od hlapcev. Zvečer mu je nekaj ognja od luči (vom Lichte) padlo na tla in ker ni dobro pogasil, je zagorelo. Pogorela je cerkev, farovž in polovica vasi tostran Ločivnice.

Prva dva požara sta omenjena v glavnem župnijskem zapisniku (Hauptpfarrfassion) pokojnega župnika Urbana Mohoriča. Zadnjega požara pa se spominjajo starejši ljudje. Zadnja dva požara je mogoče videti na oljni sliki v hiši na Vidmu štev. 19 v vasi Poljane.

Pri tretjem požaru je nastala velika škoda za cerkev, kajti pogorel je tedaj pravkar dokončani novi dragoceni zvonik (Praechigen Thurn). Nov ni stal dlje kot en teden, ko ga je uničil požar. Sedanji zvonik je zgradil šele zadnji župnik Jernej Božič s prispevki župnijskih obveznosti, prispevki podružnic in zapuščino 415 goldinarjev župnika Mohoriča in je predstavljen v cerkvenem računu za leto 1804. Celotno delo je stalo 1200 goldinarjev uradne veljave. Gradbeni mojster je bil Matija Brojan (Wrejan), meščan iz Škofje Loke, sicer neizpučen, vendar pa pravi mojster. Na zvoniku je zato kronogram: De CaballIs ILlustrat Mater fllias.

Prebral in prevedel Vincencij Demšar